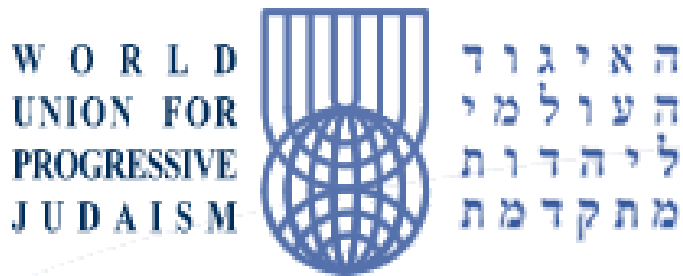

5777

Torah from Around the World

Bedenk altijd: vreugde is niet iets bijkomstigs in je spirituele zoeken. Het is van levensbelang.

Rabbi Nachman van Bratzlav

Sjabbat 14 januari 2017 / 9 tewet 5777, Wajechi, Beresjiet/Genesis 47:28 – 50:26
Tanach: blz. 101 – 108

Haftara: 1 Melachiem 2:1-12
Tanach: blz. 671

Commentaar: Deborah Miller heeft een lange carrière doorlopen bij diverse joodse onderwijsinstellingen en is nu Adviseur Onderwijs van het Jewish Theological Seminar in New York.

vertaler: Benjamin Cohen

[Oorspronkelijke Engelse tekst](#)

Het gaat niet om wát je zegt

Een aantal jaren geleden ging ik samen met mijn kleinzoon naar *Joseph and the Amazing Technicolor Dreamcoat*. Tijdens de pauze zei hij: „Deze musical is de beste die ik in mijn hele leven heb gezien!”

Ik glimlachte. Hij was pas vier. Zijn hele leven? Wanneer kunnen we terugkijken en zeggen: „Mijn hele leven heb ik geloofd/gevoeld/gedaan...“?

Ja`akov is in ieder geval wel in deze positie wanneer hij, in de laatste sidra van Beresjiet, op zijn sterfbed ligt. Ook wij kunnen terugkijken op zijn leven en de patronen ontwaren die ontstaan wanneer we ons afvragen wat voor soort mens hij was. Tegelijkertijd zien we Josef, de favoriete zoon van weleer, naast zijn vader staan bij diens laatste momenten op aarde - en we zien hoe zij van elkaar verschillen.

Men zegt dat twee bomen geen rij vormen - maar drie wel. Zo ook moeten we een aantal voorvallen op een rijtje zetten om over Ja`akov te leren. Wat zien we dan?

Volgens mij zijn er twee opvallende aspecten aan het leven van Ja`akov. Eén daarvan is dat hij zijn leven lang trouw bleef aan zijn naam: bij zijn geboorte werd hij *stiekemerd/afpakker* genoemd, en hij week zelden van die beschrijving af. Hij nam slechte beslissingen in zijn gezinsleven, en maakte het zijn kinderen moeilijk om eerzaam te leven. Hij toonde geen karaktergroei, noch voortschrijdend inzicht naar aanleiding van zijn ervaringen. Integendeel, terwijl hij het vernietigende effect op zijn gezin van het voortrekken van Josef had gezien, bleef Ja`akov erbij het jongste kind van Josef meer te zegenen dan het oudste, ondanks Josefs poging hem te corrigeren.

Josef daarentegen heeft wél geleerd. Terwijl Ja`akovs sociale en emotionele volwassenheid een vlakke lijn lijkt, toont die van Josef groei, verandering en leren van het leven. Grootmoedig blijft hij niet stilstaan bij de pijn die zijn broers hem deden, hij ontvangt hen en voedt hen, en zorgt voor de leniging van al hun noden en die van hun gezinnen. Hij is in staat het grote geheel te zien: hoe het feit dat zij hem opzettelijk schade berokkend onbedoeld resulteerde in zijn vermogen een hele beschaving te redden. Vanuit dat gezichtspunt kan hij proberen hun welverdiende schuld te verlichten.

Ik ben bang dat mijn lage dunk van Ja`akov en mijn hoge dunk van Josef maar al te duidelijk zijn. Wat mij betreft ligt het bewijs van het verschil in hun karakter vervat in een wonderbaarlijke herhaling van één sleutelzin. In twee verschillende verhalen, in twee verschillende contexten, zeggen Ja`akov en Josef hetzelfde. In ieder van de verhalen is de toon volkomen anders. En ieder brengt het wezenlijke karakter van de hoofdrolspeler aan het licht.

De eerste keer is tijdens de beginfase van het stichten van Ja`akovs gezin. Zijn minder geliefde vrouw, Lea, heeft hem al vier zonen geschonken, en de zeer geliefde Rachel geen enkele. Zij wendt zich wanhopig tot Ja`akov en zegt: „Geef mij zonen, anders ga ik dood!“. Ja`akov antwoordt: „Ik ben toch zeker God niet? Hij onthoudt jou het moederschap!“ We kunnen ons de toon van Ja`akovs stem goed voorstellen wanneer hij zegt: „Ik ben toch zeker God niet?“ Hij is sarcastisch, kleinerend, en houdt zeer veel afstand tot haar pijn. Hij laat haar emotioneel in de steek. (Dit in schrill contrast met de houding van zijn eigen vader. Toen Rivka niet zwanger werd, nam Jitschak de taak op zich om voor haar te bidden, zonder dat zij er om vroeg. We weten niet eens of Rivka dat wel wilde).

Nu komen we bij dezelfde zin, maar deze keer uit de mond van Josef. Deze keer is de context het moment na de dood van Ja`akov, wanneer de broers beseffen dat ze volledig aan Josefs genade zijn overgeleverd en dat, mocht hij wraak willen nemen voor hun daden van decennia terug, hun vader er niet meer is als beschermende factor. De broers zijn zó bang voor wat Josef zou kunnen doen, dat ze een boodschapper naar hem toesturen, die beweert dat hun vader hen had opgedragen Josef om vergeving te smeken, en dat hij Josef had opgedragen hen te vergeven.

In dit verhaal beseft Josef hoe wanhopig en hoe kwetsbaar zijn broers zijn. Hij huilt wanneer hij hen aanhoort, omdat hij zich realiseert dat ze nog steeds niet begrijpen, dat hij veranderd is en dat hij niet uit is op kleingeestige vergelding. Ze gooien zichzelf aan zijn voeten, verklaren zich tot zijn slaven, en hij zegt: „Wees maar niet bang. Ik ben toch God

niet?" Hier stellen we ons een heel andere toon voor: zachtaardig, geruststellend en troostend.

Ja'akov en Josef gebruiken precies dezelfde woorden, maar de één gebruikt ze om te vernederen en de ander om gerust te stellen. De één is hardvochtig, de ander is zorgzaam. Geen van beiden heeft het echt over God; ze spreken over hun relatie met iemand of met mensen die op een dieptepunt in hun leven zijn beland en die emotionele ondersteuning nodig hebben. De herhaalde zin legt de vinger op iets wezenlijks in deze twee mannen van wie wij erfgenamen zijn.

Nu komt de grote ironie. Eerder zei ik dat er twee opvallende aspecten aan Ja'akovs leven zijn. Hier is de tweede: bij elke draai, elke verandering in zijn leven, was God een levende en bemoedigende aanwezigheid voor hem. Vanaf het moment dat hij zijn huis ontvlucht, doodsbang voor Esavs wraak nadat hij hem hun vaders zegen had ontfutseld, tijdens de vlucht voor zijn schoonvader Laban, en nog eens wanneer hij besluit naar Egypte te vertrekken - op ieder moment verzekert God Ja'akov dat Hij bij hem is. Dat is oprechte liefde, om niet gegeven.

Hoe zit dat in het leven van Josef? God spreekt nooit rechtstreeks tot Josef, en toch wendt Josef zich altijd tot God, voegt hij zich naar God, en schrijft hij zijn successen toe aan God. Op die manier zijn wij meer zoals Josef, die probeert God deel van zijn leven te maken. En toch zijn wij ook als Ja'akov, die misschien Gods geruststelling niet verdient, maar hem toch krijgt. Wij worden Jisraël genoemd, net als de minder nobele van deze twee mannen. Dit is buitengewoon bemoedigend: als God Ja'akov lief kan hebben, kan Hij zeker ook ons liefhebben.